

Gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de Gemeente Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht

Gedragscode in het kader van de Flora- en faunawet voor het zorgvuldig
handelen bij ruimtelijke ingrepen

Opgesteld door Bureau Waardenburg bv en BuildDesk bv

Gedragcode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de Gemeente Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht

Gedragcode in het kader van de Flora- en faunawet voor het zorgvuldig handelen bij ruimtelijke ingrepen

Versie voorgelegd ter goedkeuring

M. van der Valk
G. Hoefsloot
M. Kroese

opdrachtgever: Gemeente Dordrecht & Gemeente Zwijndrecht

1 maart 2010
rapport nr. 07-075

Status uitgave: Definitief, aangepast
Rapport nr.: 07-075
Datum uitgave: 19 november 2009
Titel: Gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de Gemeente Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht
Subtitel: Gedragscode in het kader van de Flora- en faunawet voor het zorgvuldig handelen bij ruimtelijke ingrepen
Samenstellers: Drs. M. van der Valk
Drs. G. Hoefsloot
Drs. M. Kroese
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 51
Project nr.: 06-464
Projectleider: Drs. M. van der Valk
Naam en adres opdrachtgever: Gemeente Dordrecht (mede namens Gemeente Zwijndrecht),
Postbus 8, 3300 AA Dordrecht
Referentie opdrachtgever: SO/BLD/06/5475 d.d. 29-09-06
Akkoord voor uitgave: Directeur Bureau Waardenburg bv
drs. A.J.M. Meijer

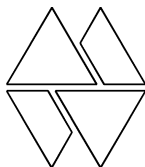
Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / BuildDesk Benelux bv / Gemeente Dordrecht / Gemeente Zwijndrecht

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

V 1.1

Inhoud

Inleiding	5
Hoofdpijnen	8
1 Informatie en communicatie	11
2 Algemene gedragsregels	15
3 Natuur-werk-kalender ruimtelijke ingrepen	17
4 Verantwoordelijkheden	41
5 Slotbepalingen	43
6 Begrippenlijst	45
Bijlage 1 Schema toepassing Flora- en faunawet 47	
Bijlage 2 Checklist beschermde soorten 49	

Inleiding

Doel

De Flora- en faunawet beschouwt de bescherming van de natuur als een verantwoordelijkheid van iedereen. De Gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht nemen deze verantwoordelijkheid onder meer door het opstellen van deze gedragscode.

De gedragscode beschrijft gedragsregels om schade aan beschermde soorten planten en dieren te voorkomen. Deze gedragscode richt zich op werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting op het grondgebied van de Gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht. Door de gedragscode te volgen wordt het zorgvuldig handelen ten aanzien van (middel)zwaar beschermde soorten in de praktijk vormgegeven. Dit zorgt ervoor dat de werkzaamheden geen negatieve effecten hebben op beschermde soorten.

De gedragscode heeft de volgende twee doelen:

- Duidelijk maken welke gedragsregels moeten worden gevolgd, om schade aan beschermde soorten te voorkomen of te beperken. Dit gaat om de voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.
- Vereenvoudigen van procedures door het gebruik van vrijstellingen in plaats van ontheffingen.

Toepassing

De gedragscode kan gebruikt worden voor alle projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting waar de gemeente Dordrecht of de gemeente Zwijndrecht een rol in speelt. De gemeente is dan óf de initiatiefnemer, óf ontwikkelt een project in samenwerking met een andere partij. Op plaatsen waar geen beschermde soorten voorkomen, is de gedragscode niet van toepassing. Wel geldt dan de zorgplicht, waarbij het gaat om algemene gedragsregels.

Hieronder worden de werkzaamheden opgesomd. Deze werkzaamheden vallen onder het begrip "ruimtelijke ontwikkeling en inrichting" als bedoeld in art. 16 lid 1 sub d van het Vrijstellingenbesluit. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder deze gedragscode.

1. Grondwerkzaamheden.
2. Kappen en rooien van bomen.
3. Rooien van struiken, heesters en hoge vegetatie.
4. Dempen van wateren.
5. Overige werkzaamheden aan en achterstallig onderhoud van wateren en oevers.
6. Sloop, renovatie en achterstallig onderhoud van gebouwen.
7. Plaatsen van hekken, rasters en roosters.
8. Achterstallig onderhoud van groenvoorzieningen en braakliggende terreinen.
9. Wijziging in beheer en onderhoud.

De gedragscode is niet van toepassing op bestendig beheer en onderhoud; daarvoor is een aparte gedragscode beschikbaar.

Wat zijn “beschermden soorten”?

Meer dan honderd soorten planten en dieren zijn in Nederland beschermd. Maar niet allemaal even zwaar. De soorten van de zogenoemde Tabel 3 en broedvogels zijn het zwaarst beschermd, voor de soorten van Tabel 2 gelden minder strenge regels. Voor de soorten van Tabel 1 geldt een algemene vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen. Voor Tabel 1 soorten geldt in de praktijk vooral de zorgplicht, die ook voor niet-beschermden soorten geldt (zie onder).

Voor een verdere uitleg van de verschillen verwijzen we naar het schema in bijlage 1, de brochure ‘Buiten aan het werk?’ en de website van het ministerie van LNV.

Het betekent dat deze gedragscode zich bijna helemaal richt op de “(middel) zwaar beschermden soorten” oftewel de soorten van Tabel 2 en 3 en vogels.

Waar er in het vervolg van deze gedragscode sprake is van “beschermden soorten”, bedoelen we dus de soorten van Tabel 2 en 3 en (broed)vogels. Behalve als het gebruik van deze vereenvoudigde term voor verwarring kan zorgen.

Zorgplicht

Volgens artikel 2 van de Flora- en faunawet heeft iedereen een zorgplicht voor in het wild levende planten en dieren. Dit betekent dat u geen onnodige schade of leed aan wilde planten en dieren mag veroorzaken. Dit is in wezen een stukje algemene beschaving. Op grond van de zorgplicht kan van u gevraagd worden om soms wat extra's te doen, of juist na te laten, dan strikt genomen verplicht is.

Vrijstelling

Als aantoonbaar wordt gewerkt volgens de gedragscode, geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen voor een deel van de beschermden soorten planten en dieren (Tabel 2 bij de Flora- en faunawet, pagina's 51 en 52). Een overzicht van de soorten die in Dordrecht en Zwijndrecht (kunnen) voorkomen is opgenomen in bijlage 2 van deze gedragscode.

De gedragscode is niet speciaal gericht op soorten van Tabel 1 bij de Flora- en faunawet (pagina 50). Voor deze soorten geldt in het kader van ruimtelijke ingrepen een algemene vrijstelling. Deze gedragscode bevat wel een aantal algemene gedragsregels voor deze groep soorten, om invulling te geven aan de zorgplicht (zie hieronder). Door deze gedragsregels te volgen wordt schade aan planten en dieren in het algemeen voorkomen of tot een minimum beperkt.

De gedragscode geeft geen vrijstelling voor soorten van Tabel 3 van de Flora- en faunawet (pagina 51) en inheemse (broed)vogels. Voor deze soorten geldt dat bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing van de Flora- en faunawet moet worden aangevraagd. Maar deze gedragscode bevat wel een aantal specifieke gedragsregels, om te voorkomen dat verbodsbepalingen met betrekking tot de soorten van Tabel 3 en

(broed)vogels worden overtreden. In dat geval hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd.

Gedagsregels

Het leefgebied van beschermde soorten kan door ruimtelijke ingrepen drastisch veranderen of zelfs verdwijnen. Het is daarom van groot belang om voor de uitvoering begint, goed te onderzoeken hoe de negatieve effecten van een ingreep zo veel mogelijk kunnen worden beperkt. Daarbij moet goed worden gekeken naar de locatiekeuze en de manier van uitvoeren. Zo kan men mogelijkheden benutten om voor de beschermde soorten positieve effecten te bewerkstelligen en negatieve effecten voorkomen.

De gedagsregels zijn op het niveau van de uitvoerders zo concreet en praktisch mogelijk opgeschreven. De uitvoerders in het veld vormen een belangrijke doelgroep van deze gedagscode. Minstens even belangrijk echter zijn de plannenmakers en werkvoorbereiders. In de voorbereiding moet informatie verzameld worden, effecten ingeschat, plannen aangepast, gedagsregels geselecteerd en planning afgestemd. Alleen als dat goed gebeurt, kunnen de uitvoerders de concrete en praktische gedagsregels in het veld ook nemen.

“U” voert uit of laat uitvoeren

De gedagsregels zijn concreet en direct geformuleerd, waarbij “u” als initiatiefnemer of uitvoerder direct wordt aangesproken. Dat is gedaan om de leesbaarheid te bevorderen. Dit moet gelezen worden als: u voert de taak zelf uit of laat die uitvoeren, door een medewerker of opdrachtnemer. U bent er alleen zèlf verantwoordelijk voor dat dat goed gebeurt.

Zorgvuldigheid

De gedagslijnen zorgen ervoor dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op het lokale voortbestaan van de beschermde soorten.(voor een beschrijving van wat wij bedoelen met “wezenlijke invloed”, zie hoofdstuk 6 Begrippenlijst) Maar een gedagscode is geen technische handleiding die altijd tot succes leidt. Het succes is altijd afhankelijk van de zorgvuldigheid waarmee mensen te werk gaan. De mensen die het werk doen – vooral het buitenwerk – kunnen en moeten de zorg voor de natuur vormgeven. Deze gedagscode kan daarvoor de leidraad zijn, maar kan de individuele verantwoordelijkheid en zorg niet vervangen. Dit betekent dat de gedagscode geen vrijbrief is om zomaar uw gang te gaan.

Hoofdlijnen

Deze gedragscode beschrijft een groot aantal gedragsregels voor de uitvoering van allerlei werkzaamheden. De toepassing van de gedragsregels is afhankelijk van het al dan niet vóórkomen van specifieke soorten. Het gebruiken van de gedragscode lijkt daardoor misschien ingewikkelder dan het in de praktijk zal zijn. Daarom geven wij hier kort de hoofdlijn van de gedragscode weer. Het gaat hierbij om de volgende punten:

1. Informatie en communicatie

Om te beginnen moet u goed weten welke beschermde soorten in een plangebied (kunnen) voorkomen. Dit moet u tijdig (laten) onderzoeken en goed op kaart aangeven. De informatie over het voorkomen van beschermde soorten, gebruikt u om de effecten van de ingreep op deze soorten in te schatten. Dit kan leiden tot een aanpassing van het projectplan. Of, bij ernstige effecten, tot afweging of het project niet op een andere plek, of zelfs helemaal niet, moet worden uitgevoerd. De kennis over de aanwezigheid en verspreiding van beschermde soorten en de mogelijke effecten en te volgen gedragsregels dient u tijdig in de plannen te verwerken. Ook informeert u de uitvoerders tijdig, nauwkeurig en praktisch. **Zie Hoofdstuk 1.**

2. Algemene gedragsregels

In veel gevallen zijn een paar algemene gedragsregels genoeg. **Zie hoofdstuk 2.**

3. Stoplichtbenadering

De belangrijkste gedragsregel is het vermijden om werkzaamheden uit te voeren in de perioden waarin planten en dieren het meest kwetsbaar zijn: de voortplantingsperiode en de overwinteringsperiode. Deze maatregel is vormgegeven in een “stoplichtbenadering”. In alle gevallen moeten de algemene gedragsregels worden gevolgd.

In de “veilige” perioden (**GROEN**) kunnen de werkzaamheden zonder aanvullende gedragsregels worden uitgevoerd.

In de “onveilige” periode (**ORANJE**) worden werkzaamheden alleen uitgevoerd met aanvullende gedragsregels .

In de “verboden” periode (**ROOD**) worden werkzaamheden niet uitgevoerd, tenzij het absoluut noodzakelijk is om de werkzaamheden in die periode uit te voeren. Hiervoor moet dan een duidelijke, dringende reden¹ zijn. De werkzaamheden worden dan met speciale maatregelen uitgevoerd.

¹ Het gaat hierbij niet om noodgevallen, maar om bijv. andere wettelijke bepalingen, technische (on)mogelijkheden, organisatorische eisen enz.

Anders gezegd: **GROEN** = ja, **ORANJE** = ja, mits en **ROOD** = nee, tenzij. In de "Natuur-werk-kalender ruimtelijke ingrepen" staat dit precies uitgewerkt. **Zie hoofdstuk 3.**

4. Verantwoordelijkheden

Het (aantoonbaar) gebruiken van de gedragscode leidt tot vrijstelling van wettelijke verboden van de Flora- en faunawet. **Wie zich niet aan de gedragscode houdt, kan een wetsovertreding veroorzaken.** Sancties voor dergelijke overtredingen bestaan uit het betalen van geldboetes, het stilleggen van werkzaamheden en herstelverplichtingen. In ieder stadium van de werkzaamheden moet dus duidelijk zijn wie waarvoor verantwoordelijk is. **Zie hoofdstuk 4.**

5. Twijfel- en noodgevallen, aanpassing gedragscode

Aan het eind van de gedragscode staat aangegeven wat u moet doen bij twijfel- en noodgevallen en hoe de gedragscode kan worden aangepast. **Zie hoofdstuk 5.**

6. Begrippenlijst

Het is belangrijk om precies te zijn met de gehanteerde begrippen. De belangrijkste staan om schreven in **hoofdstuk 6.**

Bijlage 1. Schema toepassing van de Flora- en faunawet

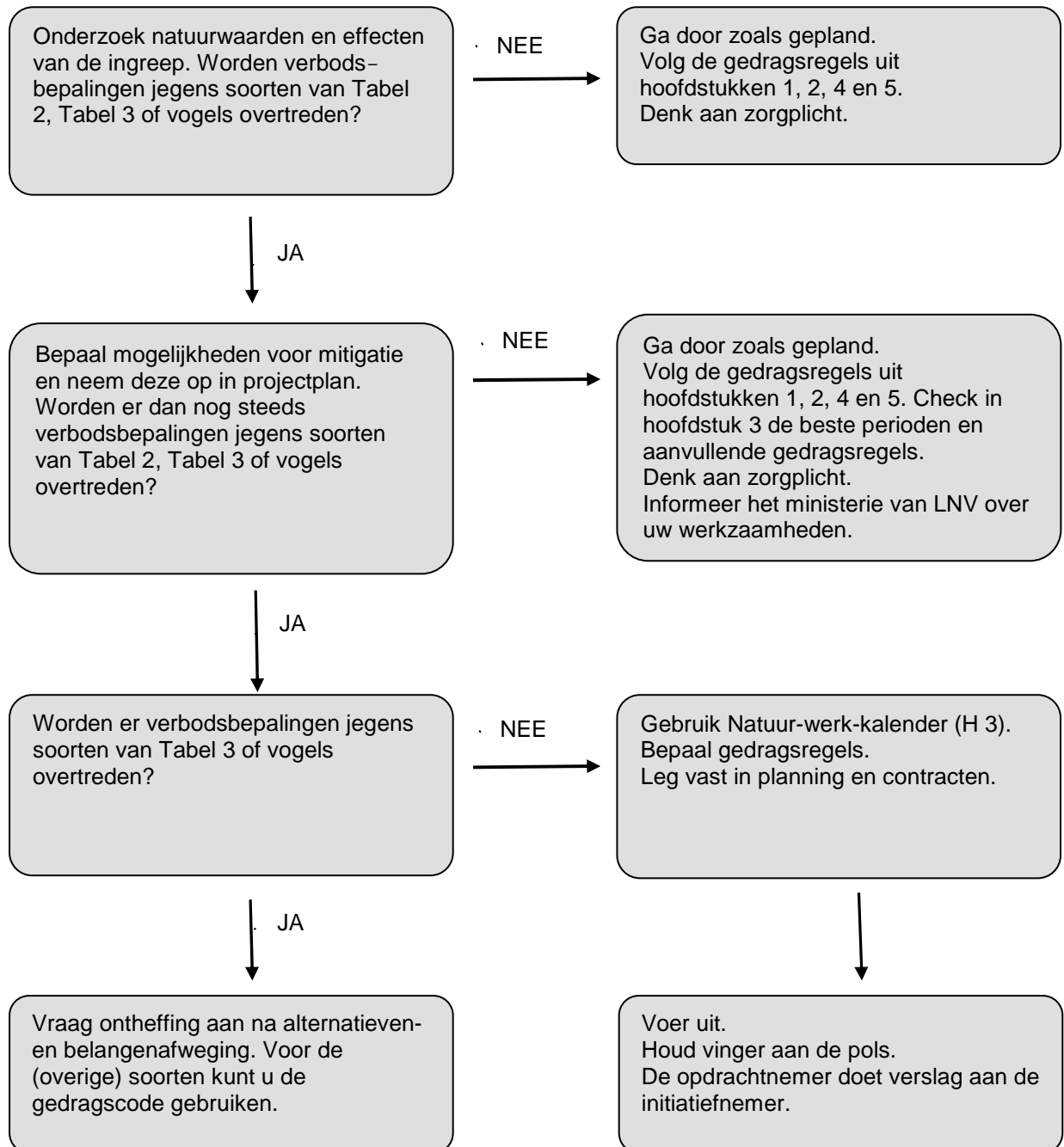
Een compleet overzicht gemaakt door het ministerie van LNV.

Bijlage 2. Checklist beschermde soorten

Een Checklist van beschermde soorten die op een locatie in de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht kunnen voorkomen.

Op de volgende pagina treft u volgt een stappenplan voor de juiste toepassing van de gedragscode.

Stappenplan toepassing gedragscode ruimtelijke ingrepen

1 Informatie en communicatie

Inventarisatie natuurwaarden

1.1 Bepaal de natuurwaarden

Als **initiatiefnemer** zorgt u ervoor dat voldoende actuele en nauwkeurige informatie aanwezig is over het voorkomen van beschermde soorten in het werkgebied.

Voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting betekent de term “voldoende actueel” dat de gegevens niet ouder zijn dan vijf jaar.

Voor alle beschermde soorten betekent voldoende nauwkeurig dat de groeiplaatsen, vaste rust- en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied exact kunnen worden aangegeven.

1.2 Deskundig onderzoek

Het onderzoek naar beschermde soorten wordt uitgevoerd door één of meer deskundigen en bestaat in ieder geval uit bronnenonderzoek (raadplegen publicaties, internet, zonodig databanken), een *quick scan* (kort veldonderzoek aangevuld met een deskundigenoordeel) en zonodig aanvullende veldinventarisaties, die worden uitgevoerd volgens door algemeen aanvaardbaar geachte methoden².

1.3 Lijst en kaart met beschermde soorten

Stel per werkgebied een lijst op van de voorkomende beschermde soorten en maak een kaart, waarop de verspreiding van die soorten zo nauwkeurig mogelijk is weergegeven. Het gaat daarbij met name om groeiplaatsen van beschermde planten, vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren, broedvogels en de elementen van het leefgebied die essentieel zijn voor het functioneren van die vaste rust- en verblijfplaatsen.

1.4 Gebruik de Checklist beschermde soorten

In de Checklist beschermde soorten (bijlage 2) van deze gedragscode is aangegeven welke (middel)zwaar beschermde soorten in de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht voor (kunnen) komen. Deze Checklist gebruikt u als referentielijst bij het opstellen van de lijst met beschermde soorten in een plangebied. Dat wil zeggen: u geeft tenminste van de in de Checklist genoemde soorten aan of ze in het werkgebied voorkomen, welke functie het werkgebied voor de voorkomende soorten heeft en waar de groeiplaatsen resp. vaste rust- en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied gelegen zijn. Daarbij houdt u er rekening mee, dat de nesten van alle inheemse soorten vogels beschermd zijn, zolang deze in gebruik zijn. In de Checklist zijn echter alleen die soorten

² Bijvoorbeeld standaardmethodieken zoals beschreven door de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties of protocollen die zijn goedgekeurd door het Netwerk Groene Bureaus of de Gegevensautoriteit Natuur.

broedvogels opgenomen waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (wanneer de nesten het hele jaar door de vogels worden gebruikt)³.

1.5 Bij twijfel uitgaan van het voorzorgsbeginsel

Als niet zeker is of een beschermde soort (van Tabel 2 of 3 of een broedvogelsoort) in een werkgebied voorkomt⁴, laat u nader onderzoek uitvoeren óf u neemt aan dat de soort daadwerkelijk voorkomt en handelt daarnaar.

Effectbepaling en alternatievenafweging

1.6 Bepaal de effecten

U stelt een zo nauwkeurig mogelijke bepaling op van de effecten van de geplande ingreep op de voorkomende beschermde soorten. U beschrijft hiervoor de effecten op individuen, de staat van instandhouding van de relevante populatie en het leefgebied van de soort. U onderscheidt tijdelijke en blijvende effecten. U houdt rekening met mogelijke cumulatie van effecten.

U gaat na of er sprake is of kan zijn van een wezenlijk negatieve invloed op betrokken soorten.

U gaat na bij welke geplande werkzaamheden of er kans is op het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet voor de beschermde soorten waar het om gaat.

1.7 Bepaal de mogelijkheden voor mitigatie

U bepaalt de mogelijkheden om negatieve effecten van het plan of project te beperken of te voorkomen (dit wordt "mitigatie" genoemd). Deze gedragsregels kunnen betrekking hebben op het ambitieniveau van het plan of project, het ontwerp of de inrichting en de wijze van uitvoeren.

1.8 Pas het plan aan en bepaal opnieuw de effecten

U neemt de relevante maatregelen (gedragsregels) op in het projectplan. U bepaalt opnieuw de effecten van de ingreep en stelt opnieuw vast of er verbodsbepalingen zullen worden overtreden. Als en omdat u volgens de gedragscode werkt, heeft u een vrijstelling voor het overtreden van de verbodsbepalingen. De gedragsregels zijn er op gericht om overtredingen zo veel mogelijk te voorkomen en er in ieder geval voor te zorgen dat staat van instandhouding niet in het geding wordt gebracht.

1.9 Tabel 3 soorten en vogels: altijd ontheffing aanvragen

Als uitvoering van het aangepaste plan leidt tot het overtreden van verbodsbepaling van Tabel 3 soorten of soorten vogels, moet u altijd ontheffing aanvragen. U dient dan zekerheid te hebben over het voorkomen van de betreffende soort in het werkgebied.

Voor deze soorten zijn in deze gedragscode alleen gedragsregels opgenomen, als die er met zekerheid toe leiden dat overtredingen zijn uitgesloten.

³ Deze gedragscode volgt in deze het vigerende beleid van het ministerie van LNV. Als het beleid wijzigt, dient de Checklist te worden aangepast.

⁴ In de zin van het voorkomen van groeiplaatsen van beschermde plantensoorten resp. van vaste rust- en verblijfplaatsen of voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied.

Gedragsregels die leiden tot *minder* schade (mitigerende maatregelen) vindt u niet in deze gedragscode, omdat u in dat geval nog altijd ontheffing moet aanvragen.

1.10 Ontheffing voor Tabel 3 soorten en vogels : zorgvuldige onderbouwing

Voor een ontheffingsaanvraag voor Tabel 3 soorten en vogels moet u aan kunnen geven dat er voor uw plan of project geen goede alternatieven zijn met kleinere negatieve effecten op de soort(en). Deze alternatieven kunnen te maken hebben met de manier waarop u uw doel probeert te bereiken, de locatie, het ontwerp en de inrichting en de wijze van uitvoeren. U voert hiervoor zonedig aanvullend onderzoek naar de effecten op beschermde soorten van de mogelijke alternatieven uit.

Wanneer het gaat om soorten van bijlage 4 van de Habitatrictlijn (zie Checklist), moet u ook onderbouwen dat sprake is van een belang voor de bescherming van de wilde flora en fauna, de openbare veiligheid of de volksgezondheid, of dat er sprake is van een andere dwingende reden van groot openbaar belang voor de ingreep.

Wanneer het gaat om een vogels, moet u ook onderbouwen dat sprake is van een belang voor de bescherming van de wilde flora en fauna, de openbare veiligheid of de volksgezondheid.

Informeren van de uitvoerders

1.11 Informeer de opdrachtnemer

Als **initiatiefnemer** informeert u de opdrachtnemer voor de uitvoering van werkzaamheden tijdig en adequaat over de bestaande natuurwaarden. Dat kan door de lijst en de kaart met beschermde soorten (zie 1.3) toe te voegen aan Programma's van Eisen, inrichtingsontwerpen, bestekken, opdrachtbrieven en contracten.

Tijdig betekent bij aanbesteding van de werkzaamheden, zodat de opdrachtnemer in de prijsvorming en planning met de voorzorgsmaatregelen uit deze gedragscode rekening kan houden.

1.12 Maak een lijst van gedragsregels

Als **initiatiefnemer** stelt u een lijst op van gedragsregels uit deze gedragscode die moeten worden gevolgd bij de voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden.

Let op! De gedragsregels zijn afhankelijk van de in het werkgebied voorkomende soorten. Als er geen verbodsbepalingen worden overtreden, zijn de algemene gedragsregels uit Hoofdstuk 2 voldoende. Als er wel beschermde soorten (van Tabel 2 of broedvogels) voorkomen, gebruikt u de Natuur-werk-kalender (Hoofdstuk 3). Als er verbodsbepalingen met betrekking tot soorten van Tabel 3 worden overtreden, moet u ontheffing aanvragen voor de geplande ruimtelijke ingreep.

1.13 Communiceer de lijst met gedragsregels

Als **opdrachtnemer** informeert u het uitvoerend personeel tijdig en adequaat over de te volgen gedragsregels. U zorgt ervoor dat op de werkplek de lijst met soorten, gedragsregels en de kaart aanwezig zijn. U markeert de groeiplaatsen

van beschermde planten en/of nesten en holen van beschermde dieren en vogels in het veld, als dat nodig is om deze tijdens de werkzaamheden te kunnen ontzien. U markeert geen nesten van weidevogels, omdat de markering voor roofdieren als vos en zwarte kraai een teken kan zijn dat er iets te halen valt.

1.14 Houd de gegevens actueel

Als **initiatiefnemer** houdt u in de gaten dat de werkwijze ten aanzien van beschermde planten en dieren tijdens de uitvoering van het plan steeds gebaseerd is op actuele gegevens. Zo nodig volgt u de gedragsregels 1.1 tot en met 1.13 opnieuw.

1.15 Doe verslag aan de opdrachtgever

Als **opdrachtnemer** maakt u na afloop van de werkzaamheden (of op zijn minst jaarlijks, bij langlopende werkzaamheden) een verslag van de gevolgde gedragsregels, de aangetroffen beschermde soorten in het werkgebied en eventuele knelpunten in de toepassing van de gedragscode. Daarbij maakt u gebruik van een standaardformulier. De **opdrachtnemer** levert dit verslag aan de initiatiefnemer.

Archivering en dossiervorming

1.16 Documenteer de toepassing van de gedragscode

Als **initiatiefnemer** documenteert u zorgvuldig hoe de gedragscode wordt toegepast. U maakt daarbij gebruik van de standaardformulieren die hiervoor door de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht worden ontwikkeld. In het dossier worden in ieder geval opgenomen: het natuurwaardenonderzoek, de lijst en kaart met beschermde soorten, het effectenonderzoek, de lijst met mitigerende maatregelen en het verslag van de opdrachtnemer.

Ook eventuele ontheffingen, speciale voorzieningen voor beschermde soorten, aanvullende adviezen en afwijkingen of noodgevallen (zie gedragsregels in hoofdstuk 5) archiveert u in dit dossier.

2 Algemene gedragsregels

In alle werkgebieden worden de volgende algemene gedragsregels gevolgd, ook als er geen beschermde soorten voorkomen. Deze geven directe invulling aan de algemene zorgplicht.

2.1 Spaar egels

Voordat een plangebied met hoog opgaande kruidige vegetatie of struiken wordt gemaaid, gefreesd of vergraven doorzoekt u het terrein op de aanwezigheid van egels. Deze vluchten bij naderende verstoring namelijk niet weg. U verplaatst aangetroffen egels (voorzichtig!) naar een nabijgelegen gelegen locatie waar voldoende dekking aanwezig is en geen werkzaamheden plaatsvinden.

2.2 Vermijd schade aan planten

Vermijd onnodige schade aan planten door het betreden of berijden van groeiplaatsen van beschermde planten. Voorkom of beperk het gebruik van bijv. bermen voor de opslag van materialen en materieel.

2.3 Vermijd onnodige verstoring van dieren en schade aan hun leefgebied

Vermijd onnodige verstoring van dieren door betreding, berijding, licht en geluid van hun leefgebied. Verstoring kan in veel gevallen simpel worden voorkomen.

Bijvoorbeeld door kwetsbare gebieden af te zetten of te markeren in het veld en vervolgens te ontzien van betreding. Als met verlichting wordt gewerkt dient waar mogelijk gekozen te worden voor armaturen die weinig strooilicht veroorzaken. Door werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren kan de duur van geluidsverstoring beperkt worden.

2.4 Spaar amfibieën van Tabel 1

In Dordrecht en Zwijndrecht komen alleen amfibieën van Tabel 1 voor. Deze zijn vooral kwetsbaar in het voortplantingsseizoen en in de winter. Met relatief eenvoudige gedragsregels kunnen veel amfibieën worden gespaard.

- *Grondwerkzaamheden en achterstallig onderhoud:* Bij het vergraven en opruimen van hopen zand, steen, puin en takken en dergelijke bent u alert op de aanwezigheid van amfibieën. Als u deze waarneemt, verplaatst u ze naar de dichtstbijzijnde geschikte locatie waar geen werkzaamheden plaatsvinden.
- *Maaien van gras langs wateren (als onderdeel van bijv. grondwerk of tijdelijk beheer):* Langs wateren die van relatief groot belang⁵ zijn voor de voortplanting van amfibieën wordt in de periode vanaf 15 maart tot 15 augustus binnen een zone van 1 m van voortplantingswateren niet geklepeld en wordt de maaihoogte op minimaal 15 cm afgesteld.

Jonge amfibieën kunnen in de zomer in grote aantallen tegelijkertijd uit de voortplantingswateren komen. Dit is vaak het geval op warme maar vochtige dagen tijdens en na regenbuien. Een hele generatie kan in één keer weggemaaid worden.

⁵ Vast te stellen door een deskundige.

- *In wateren waarin zich geen beschermde vissen bevinden gaat u als volgt te werk:* U damt (delen van) watergangen, die gedempt worden eerst af. Dat is uiteraard onnodig als u een geïsoleerd water in zijn geheel dempt.
Na het afdammen graaft u een gat van ca. één vierkante meter en ca. 50 cm diepte. Vanuit dit gat pompt of schept u het water leeg tot ca. 20 cm blijft staan. Door het verlagen van de waterstand zal een deel van de in het water aanwezige amfibieën het water verlaten. Daarna vangt u de in het water aanwezige vissen en amfibieën weg en verplaatst deze naar het dichtst bijzijnde geschikte water. Zo snel mogelijk na het wegvangen van de dieren dempt u het water.
N.B. In § 3.4 staat hoe u moet handelen als er wél beschermde vissen in een te dempen watergang voorkomen.

3 Natuur-werk-kalender ruimtelijke ingrepen

Ruimtelijke ingrepen kunnen het leefgebied van beschermde soorten drastisch veranderen of laten verdwijnen. Daarom is een degelijke voorbereiding met een goede afweging van alternatieven voor het plan of project noodzakelijk. Als dat heeft geleid tot een definitieve keuze voor locatie en inrichting, wordt de uitvoering zo goed mogelijk afgestemd op de beschermde soorten. De stoplichtbenadering, die hieronder wordt uitgewerkt, is daarbij een belangrijk instrument.

In de voorbereiding (zie hoofdstuk 1) is al opgenomen dat u uw best doet schade aan beschermde soorten zo veel mogelijk te vermijden (mitigatie). Bijvoorbeeld door groeiplaatsen van beschermde soorten planten of delen van het leefgebied van beschermde soorten dieren in de inrichtingsplannen op te nemen. De gedragsregels die in dit hoofdstuk besproken worden zijn alleen gericht op het beperken van de effecten tijdens de uitvoering.

Bij uitvoering van werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare perioden: die van voortplanting en (indien van toepassing) winterrust. In deze perioden worden werkzaamheden voor bepaalde soorten in principe vermeden. Als dat niet kan, worden aanvullende gedragsregels gevolgd.

Stoplichtbenadering

De gedragsregels in deze Natuur-werk-kalender zijn een uitwerking van de stoplichtbenadering. Hieronder staat wat de stoplichtbenadering precies inhoudt. Als u volgens deze gedragscode werkt, dient u zich hieraan te houden. In alle perioden moet u alert blijven op soorten die niet verwacht worden en op ongewoon vroege of late planten en dieren. En de zorgplicht blijft geldig voor alle soorten planten en dieren.

- Werk in de veilige perioden

In werkgebieden waar beschermde soorten van Tabel 2 of broedende vogels voorkomen, wordt gewerkt in veilige perioden, zoals met **GROEN** aangegeven in deze Natuur-werk-kalender. In deze perioden kan volgens de algemene gedragsregels (hoofdstuk 2) worden gewerkt. Aanvullende gedragsregels zijn niet nodig.

- Vermijd zo veel mogelijk te werken in de onveilige perioden

In werkgebieden waar beschermde soorten van Tabel 2 of broedende vogels voorkomen, kan in de onveilige perioden worden gewerkt, maar moeten wel de aanvullende gedragsregels worden gevolgd. In de Natuur-werk-kalender zijn deze onveilige perioden met **ORANJE** aangegeven. Daar staat ook aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd.

- Alleen bij hoge uitzondering werken in de verboden perioden

In werkgebieden waar beschermde soorten voorkomen, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de verboden perioden, tenzij er een duidelijke reden is die dit absoluut noodzakelijk maakt (zie hoofdstuk 5). Het gaat hierbij

niet om noodgevallen, maar om bijvoorbeeld andere wettelijke bepalingen, technische (on)mogelijkheden, organisatorische eisen. De absolute noodzaak om in de rode periode te werken dient te alle tijden onderbouwd te worden. In de Natuur-werk-kalender zijn deze “verboden perioden” met **ROOD** aangegeven. De aanvullende gedragsregels vindt u in de paragraaf waarin het type werkzaamheid wordt behandeld.

- **Bepaal per werkgebied wat de passende perioden zijn**

De aanwezigheid van beschermde soorten van Tabel 2 of broedende vogels bepaalt welke de groene, oranje of rode perioden in een werkgebied zijn. Dit dient u dus per werkgebied te bepalen. Bij het hanteren van de Natuur-werk-kalender hoeft u alleen rekening te houden met de soortgroepen die in het plangebied voorkomen. Met een rode of oranje periode hoeft dus geen rekening gehouden te worden als de soortgroep niet in een plangebied aanwezig is. Uitgangspunt is dus altijd de lijst en kaart met beschermde soorten die in het plangebied voor (kunnen) komen.

Beschermde soorten: met de meest beschermde soorten rekening houden

Ook in de Natuur-werk-kalender gebruiken we de term “beschermde soorten” om de soorten planten en dieren van Tabellen 2 en 3 bij de Flora- en faunawet en de inheemse broedvogels aan te duiden. Bij het voorkomen van deze soorten volgt u de gedragsregels.

Voor beschermde soorten van Tabel 1 geldt, net als voor onbeschermde soorten, de zorgplicht. Zie Hoofdstuk 2 voor algemene gedragsregels.

N.B. Als er verbodsbepalingen worden overtreden die betrekking hebben op Tabel 3 soorten of vogels, dan moet u altijd ontheffing aanvragen. Voor het beperken van negatieve effecten op deze soorten staan dus ook geen gedragsregels in deze gedragscode. Wel gedragsregels om ervoor te zorgen dat u geen verbodsbepalingen overtreedt.

Uitwerking per type werkzaamheid

In de volgende paragrafen staat per type werkzaamheid uitgewerkt hoe u dient te handelen, als er beschermde soorten in het werkgebied aanwezig zijn.

De paragrafen hebben de volgende onderdelen:

- Omschrijving werkzaamheid. Een korte uitleg wat onder de werkzaamheid wordt verstaan.
- Een kalender met veilige, onveilige en verboden perioden, uitgesplitst naar verschillende groepen beschermde soorten.
- Een kort overzicht van de aandachtspunten die voor dit type werk het meest belangrijk zijn. Ze geven een stukje uitleg waar de gedragsregels op gericht zijn.

- Een lijst met concrete en praktische gedragsregels per soortgroep. U volgt deze gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden. De extra gedragsregels die u volgt in de **rode** perioden staan apart aangegeven.

Aandachtspunt: de natuur houdt zich niet aan onze regels

De natuur houdt zich niet aan kalenders. De vogels bepalen de broedperiode, niet de kalender! De seizoenen variëren van jaar tot jaar en dat kan door de klimaatverandering nog versterkt worden. De Natuur-werk-kalender zal dus niet altijd in overeenstemming zijn met het seizoensritme van planten en dieren.

De handhaving van de wet richt zich op overtredingen van de Flora- en faunawet. De gedragsregels in de Natuur-werk-kalender, waaronder de stoplichtbenadering, zijn een hulpmiddel om overtredingen te voorkomen. U moet altijd scherp blijven opletten of u het doel bereikt: voorkomen dat u beschermde plant- en diersoorten beschadigt.

Dat geldt ook op plaatsen en momenten, waarvan u dacht dat er geen kans op schade aan beschermde soorten kon optreden. De Natuur-werk-kalender en de kaart met beschermde soorten zijn geen van beide een vrijbrief om verder onzorgvuldig te werk te gaan.

3.1 Grondwerkzaamheden

Omschrijving werkzaamheid

Alle werkzaamheden, die vallen binnen het bouwrijp maken van terreinen, bijvoorbeeld:

- verwijderen van grond (toplaag);
- frezen van grond;
- aanbrengen en verwijderen van leidingen en riolering;
- aanbrengen van voorbelasting;
- egaliseren van percelen;
- frezen van de grond;
- aanleggen van cunetten en andere funderingen;
- aanbrengen, uitbreiden en aanpassen van verhardingen;
- aanbrengen, uitbreiden en aanpassen van half-verharde en onverharde wegen en paden;
- uitvoeren van achterstallig onderhoud van leidingen, riolering, funderingen, wegen en paden.

Onder grondwerkzaamheden wordt niet gerekend: het kappen van bos (zie § 3.2), het rooien van opgaande vegetaties (zie § 3.3), het dempen en vergraven van wateren (zie § 3.4 en § 3.5) en het aanleggen van bruggen, duikers en andere kunstwerken in wateren (zie § 3.6).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Markeer groeiplaatsen in het veld. Verplaats beschermde planten of zaai ze elders uit als groeiplaatsen verdwijnen.

Vleermuizen: Soorten van Tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Grondzoogdieren: Soorten van Tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden: Laat langs wateren waarin larven van de rivierrombout voorkomen hoog opgaande beplanting staan als rustplaatsen.

Gedragsregels in de **oranje** en de **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 50% van de groeiplaatsen van middelzwaar beschermde muurplanten en tenminste 25% van de groeiplaatsen van de overige middelzwaar beschermde planten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.

Vleermuizen

- U voorkomt dat verblijfplaatsen van vleermuizen door de werkzaamheden worden verstoord, door te werken volgens een plan dat door een deskundige is opgesteld of goedgekeurd. Het plan dient waarborgen te bevatten dat er geen verbodsbepalingen worden overtreden.
- U vermijdt uitstraling van verlichting bij verblijfplaatsen van vleermuizen.
- Als het onvermijdelijk is dat de verblijfplaatsen worden verstoord of vernietigd vraagt u voor de ingreep ontheffing aan.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- U voert geen grondwerkzaamheden uit dichters dan 100 m van een bewoonde beverburcht. Als werkzaamheden binnen een cirkel van 100 m rond de burcht noodzakelijk zijn en laat u een deskundige beoordelen of hierdoor verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden. Zo ja, dan vraagt u ontheffing aan voor de ingreep.

In het leefgebied van de waterspitsmuis en/of noordse woelmuis:

- U vraagt ontheffing aan voor het uitvoeren van de werkzaamheden.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- Voor het buiten het broedseizoen vernietigen van nestplaatsen en functionele omgeving zoals foerageergebied van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 2 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een

deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.

- Als u in de **rode** periode wilt werken, kunt u vestiging van broedvogels proberen te voorkómen door de vegetatie vanaf begin maart (of eerder) kort te maaien of te frezen en het werkgebied dagelijks te betreden. Mochten zich toch broedvogels vestigen, dan vraagt en volgt u het advies van een deskundige.
- Om de vestiging van nesten van oeverzwaluwen of ijsvogels in zandhopen in uw werkgebied te voorkomen, dekt u de wanden van de zandhopen die langer dan twee dagen in de periode van 1 april tot 1 juli onaangeroerd blijven af of vlakt u ze af (1:1 of vlakker). Als zich in een zandhoop toch een oeverzwaluw of ijsvogel vestigt, dient u het nest te sparen totdat het verlaten wordt. De nestplaats mag alleen worden vernietigd als door een deskundige is vastgesteld dat er in de regio voldoende alternatieve nestmogelijkheden voorhanden zijn of gerealiseerd zullen worden.

Ongewervelden

- U laat in de maanden juni en juli 25% van de vegetatie staan in een strook van 10 m langs wateren waarin de larven van de rivierrombout voorkomen.

Toelichting: In de maanden juni en juli komen de adulten uit de larven te voorschijn. Dit “uitsluipen” gebeurt ’s ochtends vroeg, vooral op zandige en stenige oevers. Vooral de pas uitgeslopen adulten hebben dekking en rustplaatsen nodig.

3.2 Kappen en rooien van bomen

Omschrijving werkzaamheid

Kappen en rooien van bomen, alleenstaand of onderdeel van lanen, groenstroken, bosplantsoen, bosschages en bossen en het afvoeren van gekapte bomen. Ook het snoeien van bomen en struiken, voorzover geen bestendig beheer, valt hieronder.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.
- Vleermuizen: Soorten van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen altijd ontheffing aanvragen. In de kraamperiode en tijdens de winterslaap geen werkzaamheden uitvoeren bij bomen waar vleermuisverblijfplaatsen aanwezig zijn.
- Bever: Soort van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen altijd ontheffing aanvragen. Voldoende afstand houden tot bewoonde beverburchten.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten. Let vooral op jaarrond beschermde nesten. Sommige soorten, zoals bosuil, starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif en ijsvogel).

Gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 50% van de groeiplaatsen van beschermde muurplanten en tenminste 25% van de groeiplaatsen van de overige beschermde planten.

- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.
- U versnipperd en verspreidt ter plekke geen hout binnen afstand van 50 m tot de groeiplaats van beschermde soorten, om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen.

Vleermuizen

- Voor het kappen van bomen met verblijfplaatsen van vleermuizen vraagt u ontheffing van de Flora- en faunawet aan. Dat is niet nodig als uit onderzoek door een deskundige blijkt dat de functionele leefomgeving behouden. Dat het geval als er voldoende alternatieven voor de vleermuizen voorhanden zijn of kunnen en zullen worden aangeboden.

Grondzoogdieren

Bever

- U beperkt werkzaamheden in bosschages met een bewoonde beverburcht zoveel mogelijk. U houdt minimaal 100 m afstand tot de burcht.
- Als onvermijdelijk is dat verbodsbepalingen ten opzichte van de bever worden overtreden vraagt u voor de ingreep ontheffing aan van de Flora- en faunawet.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U kapt geen bomen met in gebruik zijnde nesten.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 2 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.
- Een deskundige controleert in de **rode** periode de te kappen bomen op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen met in gebruik zijnde nesten kapt u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.

Calamiteiten

- Wanneer in verband met calamiteiten of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld, neemt u daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk de gedragsregels van deze gedragscode in acht. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout. Zie Hoofdstuk 5 hoe bij calamiteiten te handelen.

3.3 Rooien van struiken, heesters en hoge vegetatie

Omschrijving werkzaamheid

Het vlakdekkend rooien van struiken, heesters en hoge (houtige, ruige, kruidige of grazige) vegetatie. Omdat in dergelijke vegetatie geen verblijfplaatsen van vleermuizen verwacht worden hierbij andere gedragsregels gevolgd dan bij het kappen van bomen.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Vleermuizen: Soorten van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen. Vleermuizen kunnen het werkgebied gebruiken als foerageergebied of vliegroute.

Grondzoogdieren: Soorten van tabel 3: ontheffing aanvragen voor een ingreep waarbij verbodsbepalingen worden overtreden.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 50% van de groeiplaatsen van beschermde muurplanten en tenminste 25% van de groeiplaatsen van de overige beschermde planten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.

- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.
- U versnipperd en verspreid ter plekke geen hout binnen afstand van 50 m tot de groeiplaats van beschermde soorten, om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen.

Vleermuizen

- De vegetatie kan als foerageergebied of als verbindingroute tussen foerageergebieden en verblijfplaatsen van belang zijn. U wint deskundig advies in of de te rooien vegetatie essentieel is voor het functioneren van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen. Als bij het rooien van de vegetatie verbodsbepalingen worden overtreden ten opzichte van vleermuizen vraagt u ontheffing van de Flora- en faunawet aan.

Grondzoogdieren

- U wint deskundig advies in of de te rooien vegetatie essentieel is voor het functioneren van vaste rust- of verblijfplaatsen van bever, waterspitsmuis of noordse woelmuis. Als dat het geval is, vraagt u ontheffing van de Flora- en faunawet aan.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U rooit geen vegetaties met nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 2) in de periode dat de betreffende vogelsoorten bezig zijn met nestbouw of eieren of jongen in het nest hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 2 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.
- U controleert in de **rode** periode de te rooien planten op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Planten met in gebruik zijnde nesten rooit u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.

3.4 Dempen van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Het dempen van (delen van) watergangen (zoals sloten, vaarten, kreken, enz.), plassen, poelen en vijvers.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten:** Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vissen:** Bittervoorn is een soort van Tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen. Kleine modderkruiper en rivierdonderpad komen voornamelijk voor in de oeverzone.
- Vleermuizen:** Soorten van Tabel 3: de meervleermuis en watervleermuis gebruiken wateren en oevers als foerageergebied en vliegroute.
- Zoogdieren:** Soorten van Tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.
- Broedvogels:** Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.
- Ongewervelden:** Soorten van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 50% van de groeiplaatsen van beschermde muurplanten en tenminste 25% van de groeiplaatsen van de overige beschermde planten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of

- planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.

Vissen (en amfibieën)

- U hanteert de hieronder beschreven werkwijze, zolang de watertemperatuur niet lager is dan 4 °C en niet hoger dan 20 °C.
- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van bittervoorn.
- U damt (delen van) watergangen, die gedempt worden, eerst af. Dat is uiteraard onnodig als u een geïsoleerd water in zijn geheel dempt.
- Na het afdammen graaft u een gat van ca. één vierkante meter en ca. 50 cm diepte. Vanuit dit gat pompt of schept u het water leeg tot ca. 20 cm blijft staan. Door het verlagen van de waterstand zal een deel van de in het water aanwezige amfibieën het water verlaten. De vissen en de overige amfibieën zullen zich in het gat verzamelen. Daarna vangt u de in het water aanwezige vissen en amfibieën weg en verplaatst deze naar het dichtstbijzijnde geschikte water.
- U verwijdert de baggerlaag en de watervegetatie en spreidt deze op de oever uit. De bagger en vegetatie worden doorzocht op de aanwezigheid van vissen, amfibieën en zoetwatermosselen. De gevonden dieren worden in een emmer verzameld en direct verplaatst naar dichtbij gelegen geschikt water. Zo snel mogelijk na het wegvangen van de dieren dempt u het water. Het dempen van de sloot moet in aanwezigheid gebeuren van een deskundige die de vissen en amfibieën opspoort, vangt en verplaatst. Vissen worden niet verplaatst naar wateren die visvrij zijn omdat deze van belang kunnen zijn voor bijvoorbeeld amfibieën en andere fauna.

Vleermuizen

- U dempt geen wateren, die een essentieel deel uitmaken van het leefgebied van vleermuizen (in het bijzonder meervleermuis en watervleermuis). Als de watergang essentieel is voor het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats, vraagt u ontheffing van de Flora- en faunawet aan.

Grondzoogdieren

- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van bever, waterspitsmuis of noordse woelmuis.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en de functionele omgeving (zoals foeragegebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 2

voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.

- U controleert in de **rode** periode de te dempen wateren en hun oevers op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Wateren of delen daarvan met in gebruik zijnde nesten dempt u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.

Ongewervelden

- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van rivierrombout of platte schijfhoren.

3.5 Overige werkzaamheden aan en achterstallig onderhoud van wateren en oevers

Omschrijving werkzaamheid

Hieronder valt het aanpassen of aanbrengen van beschoeiingen en watergebonden kunstwerken zoals duikers, bruggen en steigers, het vergraven van wateren, zoals het verbreden van sloten, rivieren, kanalen, poelen en vijvers en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Het maaien van oever- en waterplantenvegetaties, om de overige werkzaamheden mogelijk te maken, het aan- en afvoeren van materieel. En het uitvoeren van achterstallig onderhoud, zoals het rigoureuus schonen van wateren en het rigoureuus terugdringen van de vegetatie.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.

Vissen: Bittervoorn is een soort van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen. Kleine modderkruiper en rivierdonderpad komen voornamelijk voor in de oeverzone.

Grondgebonden zoogdieren: Soorten van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden: Soorten van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 50% van de groeiplaatsen van beschermde muurplanten en tenminste 25% van de groeiplaatsen van de overige beschermde planten.

- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.

Vissen (en amfibieën)

- Als door de ingreep verbodsbepalingen ten opzichte van de bittervoorn worden overtreden (bijvoorbeeld het vernietigen van leefgebied door het vergraven van een watergang) vraagt u een ontheffing van de Flora- en faunawet aan.
- U voorkomt aantasting van de oever en de onderwatervegetatie in de maanden maart tot en met juli in watergangen waarin de kleine modderkruiper voorkomt.
- U voorkomt aantasting van stortstenen oevers in de maanden maart tot en met juli in watergangen waarin de rivierdonderpad voorkomt.
- Als waterplanten op de oever terechtkomen zet u deze direct terug.
- U zet vissen, amfibieën en zoetwatermosselen, die op de kant terecht komen, direct terug, op de dichtst bij gelegen geschikte plaats, waar geen werkzaamheden (meer) worden uitgevoerd. Dit wordt uitgevoerd door of onder begeleiding van een deskundige.
- Voor het aanbrengen van stortstenen of andere oeververdediging in het natte profiel verjaagt u aanwezige exemplaren van beschermde vissen en amfibieën door beroering van het water en aanwezig bodemmateriaal. Dit wordt uitgevoerd door of onder begeleiding van een deskundige.

Grondzoogdieren

- Zonder Flora- en faunawet ontheffing voert u geen werkzaamheden uit in het leefgebied van de bever, waterspitsmuis of noordse woelmuis waardoor verbodsbepalingen worden overtreden.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.
- U controleert in de **rode** periode wateren en oevers op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. U voert de werkzaamheden pas uit als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.

Ongewervelden

- In wateren waarin platte schijfhorens voorkomen zorgt u dat de ondergedoken watervegetatie niet wordt aangetast of op de kant terecht komt. Als dit onvermijdelijk is vraagt u voor de ingreep ontheffing aan.
- In wateren waarin de rivierrombout voorkomt, laat u de bodem en, in de periode juni-juli, de oevervegetatie ongemoeid. Als dit onvermijdelijk is vraagt u voor de ingreep ontheffing aan.

3.6 Sloop, renovatie en achterstallig onderhoud van gebouwen

Omschrijving werkzaamheid

Het (deels) slopen, renoveren en uitvoeren van achterstallig onderhoud van bouwwerken. Onder bouwwerken vallen onder andere woonhuizen, kerken, kantoorpanden, fabriekshallen, gemalen en bunkers.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten sparen.

Vleermuizen: Soorten van Tabel 3: Laat het gebouw tijdig onderzoeken op verblijfplaatsen. Ontheffing aanvragen van de Flora- en faunawet als verblijfplaatsen aanwezig zijn.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels en steenuilen.

Gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 50% van de groeiplaatsen van middelzwaar beschermde muurplanten en tenminste 25% van de groeiplaatsen van de overige middelzwaar beschermde planten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.

Vleermuizen

- Voor het slopen of renoveren van bouwwerken met verblijfplaatsen van vleermuizen vraagt u ontheffing van de Flora- en faunawet aan. Dat is niet nodig als uit onderzoek door een deskundige blijkt dat de functionele leefomgeving behouden. Dat het geval als er voldoende alternatieven voor de vleermuizen voorhanden zijn of kunnen en zullen worden aangeboden.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U sloopt geen gebouwen met nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 1) in de periode dat de betreffende vogelsoorten bezig zijn met nestbouw of eieren of jongen in het nest hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.
- Een deskundige controleert in de **rode** periode te slopen gebouwen en omliggende vegetatie op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Gebouwen met in gebruik zijnde nesten sloopt u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.

3.7 Plaatsen van hekken, rasters en roosters

Omschrijving werkzaamheid

Plaatsen van hekken, rasters en (vee- of wild-) roosters.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Voorkom beschadiging groeiplaatsen.

Zoogdieren: Voorkom barrièrewerking.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van de groeiplaatsen.
- Als dat gezien de uitvoering van het werk niet mogelijk is verplaatst u de planten onder leiding van een deskundige enkele meters, zodanig dat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd en de planten op een duurzaam geschikte plaats komen te staan.

Zoogdieren

- Bij de plaats van hekken en rasters die niet passeerbaar zijn voor dieren houdt u rekening met verblijfplaatsen van zoogdieren: werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd zolang er geen sprake is van ongewenste toenemende barrièrewerking voor de dieren.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.

3.8 Achterstallig onderhoud van groenvoorzieningen en braakliggende terreinen

Omschrijving werkzaamheid

Werkzaamheden aan groenvoorzieningen, waaronder groenstroken, bos, bosschages, bosplantsoen en parken, en braakliggende terreinen. De werkzaamheden zijn zo ingrijpend dat ze niet onder bestendig beheer en onderhoud vallen. De werkzaamheden hebben het karakter van een ruimtelijke ingreep, bijvoorbeeld afzetten van wilgenopslag of schonen en uitdiepen van een dichtgegroeide watergang. Grondwerk en werkzaamheden aan gebouwen vallen hier niet onder.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van Tabel 3 of vogels niet kunt voorkomen, moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

N.B. In de praktijk zullen van lang niet alle genoemde soortgroepen beschermde vertegenwoordigers aanwezig zijn, zodat u veel meer mogelijkheden heeft dan deze algemene kalender misschien suggereert.

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.

Vleermuizen: Let op verblijfplaatsen in bomen en gebouwen. Als deze aanwezig zijn kan ontheffing van de Flora- en faunawet voor de ingreep vereist zijn.

Grondzoogdieren: Soorten van Tabel 3: Bij overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten opzichte van deze soorten ontheffing aanvragen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van tenminste 25% van de groeiplaatsen van middelzwaar beschermde soorten planten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de ingreep een wezenlijke invloed op de soort kan hebben. Dit voorkomt u door zaden of planten onder begeleiding van een deskundige naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen te verplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in gedragsregel 5.3.

Vleermuizen

- U vraagt advies van een deskundige hoe u kunt voorkomen dat verblijfplaatsen van vleermuizen worden beschadigd of verstoord en dat essentiële delen van hun leefgebied wordt aangetast.
- Als het onmogelijk is dit te voorkomen, vraagt u ontheffing aan.

Bever

- U voert geen grondwerkzaamheden uit dichter dan 100 m van een bewoonde beverburcht. Als werkzaamheden binnen een cirkel van 100 m rond de burcht noodzakelijk zijn en laat u een deskundige beoordelen of hierdoor verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden. Zo ja, vraag ontheffing aan voor de ingreep.

Waterspitsmuis en/of noordse woelmuis

- U vraagt ontheffing aan voor het uitvoeren van werkzaamheden in het leefgebied van waterspitsmuis en noordse woelmuis.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U sloopt geen gebouwen en rooit geen bomen met nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 1) in de periode dat de betreffende vogelsoorten bezig zijn met nestbouw of eieren of jongen in het nest hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Dit is niet nodig als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen en zullen worden.
- Een deskundige controleert in de **rode** periode te slopen gebouwen op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Gebouwen met in gebruik zijnde nesten sloopt u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.

- Om de vestiging van nesten van oeverwaluwen of ijsvogels in zandhopen in uw werkgebied te voorkomen, dekt u de wanden van de zandhopen die langer dan twee dagen in de periode van 1 april tot 1 juli onaangeroerd blijven af of vlakt u ze af (1:1 of vlakker). Als zich in een zandhoop toch een oeverwaluw of ijsvogel vestigt, dient u het nest te sparen totdat het verlaten wordt. De nestplaats mag alleen worden vernietigd als door een deskundige is vastgesteld dat er in de regio voldoende alternatieve nestmogelijkheden voorhanden zijn of gerealiseerd zullen worden.

3.9 Wijziging in beheer en onderhoud

Omschrijving werkzaamheid

Aanpassingen van het beheer of onderhoud van een terrein in zowel stedelijk als landelijk gebied (bijvoorbeeld plantsoen, park, natuurgebied) op het vlak van bijvoorbeeld maai- en slootbeheer of de aanpak van zwerfafval.

Door het wijzigen van het beheer valt dat beheer niet meer onder bestendig beheer en onderhoud. Dergelijke wijzigingen in het beheer gelden daarom als een ruimtelijke ingreep. Na verloop van tijd (drie jaar) kan een gewijzigd beheer onder bestendig beheer en onderhoud vallen.

Het effect van het wijzigen van het beheer op het leefgebied van beschermde soorten kan ingrijpend zijn. Daarom is het van belang dat in kaart wordt gebracht welke soorten in het plangebied voorkomen en wat de te verwachten effecten zijn op soorten. De gunstige staat van instandhouding van een beschermde soort mag door aanpassing van het beheer in geen geval in het geding komen.

Kalender

Omdat het wijzigen van het beheer op alle soorten en in alle seizoenen effect kan hebben op soorten is hier geen kalender opgenomen. In alle gevallen is het van belang bij wijzigingen in beheer de richtlijnen in onderstaande paragrafen te volgen.

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.

Vissen: Bittervoorn is een soort van Tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen. Kleine modderkruiper en rivierdonderpad komen voornamelijk voor in de oeverzone.

Vleermuizen: Let op verblijfplaatsen in bomen en gebouwen. Als deze aanwezig zijn kan ontheffing van de Flora- en faunawet voor de ingreep vereist zijn.

Grondzoogdieren: Bij overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten opzichte van bever, waterspitsmuis en noordse woelmuis ontheffing aanvragen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden: Bij overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten opzichte van rivierrombout en platte schijfhoren ontheffing aanvragen.

Gedragsregels

- Bij het wijzigen van beheersmaatregelen van een gebied is het van belang dat alle stappen in hoofdstuk 1 van deze gedragscode worden uitgevoerd. U zorgt er voor dat onderzocht wordt welke beschermde soorten in uw werkgebied voorkomen en wat de te verwachten effecten van de ingreep zijn. Daarna wint u deskundig advies in over te treffen mitigerende maatregelen om de gunstige

staat van instandhouding van de betreffende beschermde soorten te kunnen waarborgen.

- Na drie jaar uitvoering van het nieuwe beheer onderzoekt u opnieuw het voorkomen van beschermde soorten. Met die informatie kunt u vervolgens gebruik maken van de Gedragscode bestendig beheer en onderhoud voor het uitvoeren van het beheer in uw werkgebied.

4 Verantwoordelijkheden

Algemene verdeling van verantwoordelijkheden

4.1 De initiatiefnemer en de opdrachtnemer hebben allebei een verantwoordelijkheid

Als **initiatiefnemer** bent u hoofdverantwoordelijk voor het volgen van deze gedragscode. Als **opdrachtnemer** heeft u een eigen verantwoordelijkheid om de gedragsregels goed te volgen.

De initiatiefnemer is het hoofd van de dienst van de gemeente Dordrecht of de gemeente Zwijndrecht, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van een plan of project.

4.2 Aansprakelijkheid

Als **initiatiefnemer** bent u de aansprakelijke partij voor het bevoegd gezag. Als u als **opdrachtnemer** schade veroorzaakt doordat u deze gedragscode niet hebt gevolgd, kunt u op uw beurt weer door de initiatiefnemer aansprakelijk gesteld worden voor de schade.

4.3 Mogelijke sancties

De **initiatiefnemer** mag sancties opleggen aan de **opdrachtnemer**, als de opdrachtnemer zich niet houdt aan de gedragscode. Dit mag óók, als er geen schade is.

Verantwoordelijkheid bij de voorbereiding

4.4 Zorg voor alle benodigde informatie

Als **initiatiefnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat alle benodigde informatie wordt verzameld, die belangrijk is voor het volgen van de gedragscode (zoals onderzoek naar natuurwaarden, effectenstudie, te volgen gedragsregels). U moet deze informatie voor anderen beschikbaar en toegankelijk maken (bijv. via internet).

4.5 Zorg voor een goede voorbereiding en planning

Als **initiatiefnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat de gegevens, die genoemd zijn in Hoofdstuk 4.4 op de juiste manier gebruikt worden in de planning en besteksvoorbereiding van de werkzaamheden.

Verantwoordelijkheid bij de uitvoering

4.6 Zorg voor correcte uitvoering

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat de gedragsregels uit deze gedragscode goed worden gevolgd. Dat geldt óók als de werkzaamheden in onderaanneming worden uitgevoerd. De **initiatiefnemer** houdt dit in de gaten, door controle van de werkzaamheden met behulp van steekproeven.

4.7 Algemene zorgplicht

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat ook de algemene zorgplicht goed wordt nageleefd tijdens de uitvoering van de werkzaamheden., Dat geldt ook in de gevallen waarvoor deze gedragscode niet geldt.

Verantwoordelijkheid voor de communicatie

4.8 De gemeenten maken de gedragscode actief openbaar

De **Gemeente Dordrecht** en de **Gemeente Zwijndrecht** maken deze gedragscode actief openbaar, zodat hun eigen personeel, (potentiële) opdrachtnemers, overige initiatiefnemers, belanghebbenden en belangstellenden op tijd over het bestaan en de inhoud van de gedragscode worden geïnformeerd.

4.9 Maak de gedragscode deel van Programma's van eisen, ontwerpen en contracten

Als u van deze gedragscode gebruik wilt maken, maakt u als **initiatiefnemer** deze gedragscode onderdeel van alle opdrachten, die voor de werkzaamheden worden verstrekt. In bestekken, opdrachtbrieven en contracten moet altijd direct worden verwezen naar deze gedragscode, die als bijlage bij alle bestekken opdrachtbrieven en contracten moet worden opgenomen. Als **opdrachtnemer** bevestigt u schriftelijk dat u de werkzaamheden volgens deze gedragscode uit zult voeren.

4.10 Zorg voor goede communicatie over natuurwaarden

Als **initiatiefnemer** bent u er voor verantwoordelijk dat de juiste gegevens over beschermde en bijzondere natuurwaarden in het werkgebied op tijd beschikbaar zijn voor de werkvoorbereiders en uitvoerders.

4.11 Zorg voor goede instructie van de uitvoerders

Als **opdrachtnemer** bent u verantwoordelijk voor het op tijd, correct en volledig informeren en instrueren van de personen die bij de werkzaamheden en gedragsregels betrokken zijn. Belangrijke hulpmiddelen hierbij zijn:

- de lijst van voorkomende soorten (zie 1.3);
- kaart van groeiplaatsen, vaste rust- en verblijfplaatsen essentiële delen van het leefgebied van beschermde soorten (zie 1.3);
- de lijst van gedragsregels (zie 1.12).

4.12 Zorg dat de gedragscode op het werk aanwezig is

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat deze gedragscode op het werk aanwezig is. Het gaat dan om de gehele gedragscode, dus inclusief bijlagen, de lijst met beschermde soorten, hun groeiplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, essentiële delen van het leefgebied (zie 1.3) en de lijst van gedragsregels (zie 1.12).

4.13 Zorg dat er een goed verslag komt

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat er een verslag gemaakt wordt over de toepassing van de gedragscode.

5 Slotbepalingen

Bij twijfel- en noodgevallen

5.1 Als een soort onverwacht opduikt ...

Het kan zijn dat u als **uitvoerder** bij de werkzaamheden het voorkomen van een beschermde soort (van Tabel 2 of 3 of soort broedvogel) vaststelt, waarvan het niet bekend was dat die in het werkgebied voorkomt. **In dat geval moet u de werkzaamheden onderbreken.** De onderbreking van de werkzaamheden gebruikt u om de initiatiefnemer te informeren en om deskundig advies in te winnen over de beste manier om de soort te ontzien.

Als het om een beschermde soort gaat die in deze gedragscode staat, dan volgt u de gedragsregels uit deze gedragscode. Let wel: gebruik dan de regels die over deze soort gaan en die te maken hebben met uw werkzaamheden.

U hoeft de werkzaamheden niet te onderbreken als u of een (andere) deskundige kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en er geen verbodsbepalingen worden overtreden die te maken hebben met de nieuw aangetroffen soort. Het kan ook zijn dat u of een (andere) deskundige vaststelt, dat het juist belangrijk is voor de beschermde soort dat de werkzaamheden juist (zo snel mogelijk) doorgaan.

Als **initiatiefnemer** neemt u zo snel mogelijk contact op het bevoegd gezag (Dienst Regelingen van het ministerie van LNV). U overlegt over de ontstane situatie en vraagt ontheffing aan als dat nodig is.

Als **opdrachtnemer** legt u vast om welke soort het precies gaat, hoe u heeft bepaald wat de effecten van de werkzaamheden zijn, welke maatregelen u treft, hoe u deze uitvoert en wat het resultaat daarvan is. U zorgt ervoor, dat dit verslag zo snel mogelijk bij de initiatiefnemer terecht komt.

5.2 Bij twijfel een deskundige inschakelen

In gevallen waarin u als uitvoerder, opdrachtnemer of initiatiefnemer twijfelt over de meest adequate uitvoering van gedragsregels, wint u tijdig advies van een deskundige⁶ in. U volgt de gedragsregels, die de deskundige adviseert.

5.3 In bijzondere gevallen kunt u afwijken

U mag als initiatiefnemer of opdrachtnemer afwijken van de gedragsregels in deze gedragscode onder de volgende voorwaarden.

- U onderbouwt in het uitvoeringsplan waarom het in een concreet geval niet *mogelijk* is of voor de beschermde soorten niet *wenselijk* is te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode.
- U laat een deskundig advies opstellen waaruit blijkt dat de aangepaste werkwijze niet leidt tot grotere schade aan beschermde soorten dan de voorgeschreven werkwijze.
- U beschrijft de aangepaste werkwijze voldoende gedetailleerd en instrueert de uitvoerders op dezelfde manier.

⁶ Zie voor de definitie van 'deskundige' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

- De beschrijving van de aangepaste werkwijze is op het werk en bij de directie aanwezig.

Als deze werkwijze niet mogelijk is, vraagt u ontheffing aan.

5.4 In noodgevallen

Bij het optreden van problemen neemt u als **opdrachtnemer** maatregelen, die passen bij deze gedragscode. Hierbij schakelt u een deskundige in, die u adviseert over de manier om de noodzakelijke werkzaamheden zó uit te voeren, dat schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk wordt voorkomen. U beschrijft de genomen maatregelen en de eventuele effecten op de beschermde soorten. U rapporteert daarover direct aan de **initiatiefnemer**. Als dit nodig is, neemt de **initiatiefnemer** contact op het bevoegd gezag.

Evaluatie en aanpassing van deze gedragscode

5.5 Pas de gedragscode zonedig aan aan nieuwe soorten

De **Gemeenten Dordrecht** en **Zwijndrecht** passen deze gedragscode op tijd aan, als de (bekende) verspreiding van beschermde soorten verandert. Dit is doet doen de gemeenten alleen, als het opstellen van specifieke gedragsregels voor nieuwe soort(en) noodzakelijk wordt.

5.6 Pas de gedragscode zonedig aan aan nieuwe wet- en regelgeving

De **Gemeenten Dordrecht** en **Zwijndrecht** passen deze gedragscode op tijd aan, als wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe reden geven.

5.7 Aanpassen van deze gedragscode

De **Gemeenten Dordrecht** en **Zwijndrecht** evalueren deze gedragscode iedere vijf jaar op effectiviteit en uitvoerbaarheid en passen de gedragscode aan als dit nodig is. Ook tekenen van het achteruit gaan van een beschermde soort, kan aanleiding geven tot heroverweging van de maatregelen.

N.B. Na aanpassing is opnieuw de goedkeuring van de minister van LNV nodig. Dat geldt niet, als alléén de Checklist (bijlage 2) wordt gewijzigd aan de hand van nieuwe informatie.

6 Begrippenlijst

In deze gedragscode worden de volgende termen gehanteerd.

Algemene beschermde soorten of beschermde soorten in tabel 1:

Soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

*Deskundig advies:
Deskundige:*

Advies opgesteld door een deskundige.

Een persoon die aantoonbaar ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie voor de situatie en soorten, waarvoor hij of zij adviseert of begeleiding verzorgt. Kennis en ervaring dient te zijn opgedaan doordat hij/zij a) aan een WO- of HBO-instelling een graad heeft behaald in ecologie, biologie of natuurbeheer of b) als ecologisch medewerker werkzaam is bij een adviesbureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus of c) zich aantoonbaar actief inzet voor soortbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor een organisatie op het gebied van de soortbescherming (blijkens lidmaatschappen van natuurverenigingen, publicaties of anderszins) of d) zich aantoonbaar inzet voor onderzoek naar en bescherming van soorten.

Gedragsregels:

Specifieke acties gericht op het zorgvuldig omgaan met flora en fauna; deze maatregelen zijn aanvullend ten opzichte van de werkzaamheden.

In overleg met:

Plannen of projecten worden ondernomen in overleg met de betreffende gemeente als een initiatiefnemer (die geen deel uitmaakt van de gemeente) vanaf de initiatieffase met de gemeente overlegt met de gemeente over het ontwerp en de uitvoering van het plan of project en de toepassing van deze gedragscode daarbij.

Initiatiefnemer:

Onderdeel (Dienst, Sector, Afdeling) van de Gemeente Dordrecht of Zwijndrecht, dat of natuurlijke of rechtspersoon buiten de gemeente, die eindverantwoordelijk is voor de werkzaamheden.

Leefgebied:

Het gebied dat door (een populatie van) een plant- of diersoort wordt gebruikt om in te leven.

(Middel)zwaar beschermde soorten:

Soorten uit tabellen 2 en 3 en alle inheemse vogelsoorten.

Opdrachtnemer:

Onderdeel (Dienst, Afdeling) van de Gemeente Dordrecht of Zwijndrecht, die in opdracht van een ander onderdeel werkzaamheden uitvoert; natuurlijke of rechtspersoon, die in opdracht van de Gemeente Dordrecht of Zwijndrecht werkzaamheden uitvoert.

Overige beschermde soorten of beschermde soorten in tabel 2:

Beschermde soorten waarvoor geen algemene vrijstelling geldt, maar die niet genoemd zijn in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit noch staan vermeld op Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn.

Plan:

Plan, waarin de werkzaamheden concreet zijn uitgewerkt.

<i>Project:</i>	Samenhangend cluster van werkzaamheden.
<i>Uitvoerder:</i>	Persoon die namens de opdrachtnemer de werkzaamheden in het veld uitvoert.
<i>Uitzonderingssituatie:</i>	Als de openbare veiligheid of de volksgezondheid direct in het geding is of als het werk praktisch ⁷ niet redelijkerwijs in een andere periode kan worden uitgevoerd.
<i>Voldoende actuele gegevens:</i>	Gegevens niet ouder dan drie jaar voor soorten van tabel 3 en vogels, niet ouder dan vijf jaar voor soorten van tabel 2.
<i>Voldoende nauwkeurige gegevens:</i>	Gegevens met een detailniveau, zodanig dat afzonderlijke groeiplaatsen en /of vaste rust- en verblijfplaatsen op kaart in het veld kunnen worden gemarkeerd.
<i>Voorkomen van soorten in een werkgebied:</i>	Het anders dan toevallig gebruik maken van een werkgebied en zijn directe omgeving. Let vooral op: groeiplaatsen van beschermde plantensoorten voor; of vaste rust- en verblijfplaatsen van dieren (mits in gebruik) of voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied; of in gebruik zijnde nesten van inheemse broedvogels of voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied; N.B. zie bijlage 2 voor een overzicht van de vogelsoorten waarvan het nest jaarrond beschermd is.
<i>Vrijstellingenbesluit:</i>	Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten van 28 november 2000, gewijzigd bij Algemene Maatregel van Bestuur van 10 september 2004, van kracht geworden op 23 februari 2005.
<i>Werkgebied:</i>	Het gebied waar de werkzaamheden worden uitgevoerd en zijn directe omgeving.
<i>Werkzaamheden:</i>	De werkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. De werkzaamheden kunnen door de gemeente zelf worden uitgevoerd; of door een opdrachtnemer in opdracht van de gemeente; of door een initiatiefnemer buiten de gemeente.
<i>Wezenlijke invloed:</i>	Er is sprake van verstoring met wezenlijke invloed, als de verstoring invloed heeft op de staat van instandhouding van de soort (tabel 2 soorten) of de lokale populatie (tabel 3 soorten en broedvogels). Dit kan het geval zijn als een voortplantingsplaats (nest) of winterverblijf definitief verlaten wordt.
<i>Zwaar beschermde soorten of beschermde soorten in tabel 3:</i>	Soorten genoemd in Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn of in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit; voor deze soorten geldt geen vrijstelling van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, mits wordt gewerkt op basis van een door de Minister goedgekeurde gedragscode.

⁷ Bijvoorbeeld omdat werken aan dijken 's winters wettelijk verboden is, of omdat de bodem alleen 's zomers zwaar materieel kan verdragen of omdat het werk van maanden over vele jaren zou moeten worden uitgesmeerd.

Bijlage 1 Schema toepassing Flora- en faunawet

QuickTime™ en een
-decompressor
zijn vereist om deze afbeelding weer te geven.

Bijlage 2 Checklist beschermde soorten

De onderstaande beschermde soorten komen (mogelijk) voor in de gemeente Dordrecht (aangegeven met (D)) en de gemeente Zwijndrecht (Z). De soortenlijsten zijn samengesteld op basis van gegevens van het Natuur Wetenschappelijk Centrum te Dordrecht, aangevuld met gegevens van Bureau Waardenburg, Waterschap Hollandse Delta, de Avifauna van het Eiland van Dordrecht en gepubliceerde verspreidingsgegevens van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties.

N.B. Niet alle (mogelijk) voorkomende inheemse broedvogels zijn opgenomen, slechts diegene waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen bescherming nodig hebben.

*Soorten van tabel 1 bij de Flora- en faunawet (algemene soorten).
Hiervoor geldt een algemene vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.*

Vaatplanten	Zoogdieren
aardaker (D, Z)	aardmuis (D, Z)
akkerklokje (D, Z)	bosmuis (D, Z)
brede wespenorchis (D, Z)	bunzing (D, Z)
breed klokje (D, Z)	dwergmuis (D, Z)
dotterbloem (D, Z)	dwergspitsmuis (D, Z)
gewone vogelmelk (D, Z)	egel (D, Z)
grasklokje (D, Z)	gewone bosspitsmuis (D, Z)
Grote kaardenbol (D, Z)	haas (D, Z)
kleine maagdenpalm (D, Z)	hermelijn (D, Z)
knikkende vogelmelk (D, Z)	huisspitsmuis (D, Z)
koningsvaren (D)	konijn (D, Z)
slanke sleutelbloem (D)	mol (D, Z)
zwanenbloem (D, Z)	ree (D, Z)
	rosse woelmuis (D, Z)
	veldmuis (D, Z)
Amfibieën	vos (D, Z)
bruine kikker (D, Z)	wezel (D, Z)
gewone pad (D, Z)	woelrat (D, Z)
bastaardkikker (middelste groene kikker) (D, Z)	
kleine watersalamander (D, Z)	
meerkikker (D, Z)	

Soorten van tabel 2 bij de Flora- en faunawet (overige soorten).
 Hiervoor geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, mits aantoonbaar gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Vaatplanten	steenbreekvaren (D)
blaasvaren (D)	stijf hardgras (D)
daslook (D, Z)	tongvaren (D)
gele helmbloem (D)	veldsalie (D)
grote keverorchis (D, Z)	waterdriehblad (D)
klein glaskruid (D)	weideklokje (D)
lange ereprijs (D, Z)	wilde kievitsbloem (D)
parnassia (D, Z)	wilde marjolein (D)
prachtklokje (D)	zomerklokje (D)
rapunzelklokje (D)	zwartsteel (D)
rietorchis (D)	
rood bosvogeltje (D)	Vissen
ruig klokje (D)	kleine modderkruiper (D, Z)
schubvaren (D)	rivierdonderpad (D)
Spaanse ruiter (D)	
spindotterbloem (D)	Zoogdieren
steenanjer (D)	damhert (ontsnapt exemplaar) (D)

Soorten van tabel 3 bij de Flora- en faunawet (soorten van bijlage 4 van de Habitatrichtlijn zijn aangegeven met (H)).
 Hiervoor geldt **geen** vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, ook niet als aantoonbaar gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Vissen	
bittervoorn (D,Z)	noordse woelmuis (D) (H)
	tweekleurige vleermuis (D, Z) (H)
Zoogdieren	waterspitsmuis (D, Z)
bever (D)	watervleermuis (D, Z) (H)
gewone baardvleermuis (D) (H)	
gewone dwergvleermuis (D, Z) (H)	Libellen
gewone grootoorvleermuis (D, Z) (H)	rivierrombout (D, Z) (H)
laatvlieger (D, Z) (H)	
meervleermuis (D, Z) (H)	Slakken
Nathusius' (of ruige) dwergvleermuis (D, Z) (H)	platte schijfhoren (D, Z) (H)

Broedvogelsoorten, waarvan de nestplaatsen jaarrond beschermd zijn, omdat zij het hele jaar van het nest gebruik maken, jaarlijks naar hetzelfde nest terugkeren en/of in kolonies broeden.

N.B. Deze lijst is gebaseerd op de Aangepaste lijst jaarrond beschermddevogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep van 26 augustus 2009.

Hiervoor geldt geen vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, ook niet als u aantoonbaar werkt volgens een goedgekeurde gedragscode. Ingrepen bij zulke nestplaatsen vinden altijd plaats als er geen eieren of jongen in het nest zijn. Niet alle soorten broeden thans in Dordrecht of Zwijndrecht, maar deze soorten zijn volledigheidshalve opgenomen, ook omdat broedgevallen van deze soorten niet zijn uit te sluiten.

boomvalk (D,Z)	ooievaar
buizerd (D,Z)	ransuil (D,Z)
gierzwaluw (D,Z)	roek
grote gele kwikstaart	slechtvalk
havik (D,Z)	sperwer (D,Z)
huismus (D,Z)	steenuil (D,Z)
kerkuil (D,Z)	zeearend
oehoe	zwarte wouw

Broedvogelsoorten, waarvoor in sommige gevallen sprake is van Een jaarrond beschermd nest. Dat is het geval als er geen alternatieven in de omgeving of de regio voorhanden zijn en deze ook niet (met een gerede kans op succes) kunnen worden gerealiseerd.

N.B. Deze lijst is gebaseerd op de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep van 26 augustus 2009.

blauwe reiger (D,Z)	huiszwaluw (D,Z)
boerenzwaluw (D,Z)	kleine bonte specht (D)
bonte vliegenvanger	kleine vliegenvanger
boomklever (D)	koolmees (D,Z)
boomkruiper (D,Z)	taiga- of kortsnavelboomkruiper
bosuil (D,Z)	oeverzwaluw (D,Z)
brilduiker	pimpelmees (D,Z)
draaihals	raaf
eidereend	ruigpootuil
ekster (D,Z)	spreeuw (D,Z)
gekraagde roodstaart (D,Z)	torenvalk (D,Z)
glanskop	tapuit
grauwe vliegenvanger	zeearend
groene specht (D,Z)	zwarte kraai (D,Z)
grote bonte specht (D,Z)	zwarte mees
hop	zwarte roodstaart (D,Z)
ijsvogel (D)	zwarte specht

Tot slot zijn ook verblijfplaatsen van standvogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, jaarrond beschermd.